

UZLAŞMA VE DEMOKRASİ

Compromise and Democracy

İsmail ÇİLOĞLU*

Geliş Tarihi: 25.02.2016 Yayına Kabul Tarihi: 29.05.2016

Öz

Bazı ülkelerde zenginlik olarak görülen fiziki ve zihinsel farklılıklar neden diğerlerinde dışlanıyor ve hor görülüyor? Kaos ve kargaşa neden benzer coğrafyalarda daha yaygın? Toplumsal yaşam tümüyle sahip olunan genetik miras ve sosyal çevre eliyle şekilleniyor ise savaş ve kargaşa belli coğrafyada yaşayan insanların kaçınılmaz sonu mudur? Ya da uzlaşma kültürüne sahip olmayan bir toplulukta demokrasinin, demokrasi olmayan bir ülkede de uzlaşma kültürünün gelişemeyeceği kısır döngüsünden sıyrılmak mümkün müdür?

Soruların yarattığı karamsarlığa rağmen her şey bitmiş değildir. Zira bugüne kadar karşılaştığı tüm fiziki ve psikolojik engeli sürekli geliştirdiği mental yapısı ile çözebilmiş bir insan topluluğunun varlığından bahsedilebilir. Yeryüzünde yaşayan en asosyal toplulukta bile az miktarda da olsa demokrasi ve uzlaşma emaresi vardır. Dolayısıyla başlamak için bu yeterlidir. Yapılması gereken ise ortada olanın hepsini istemekten vazgeçmek ve insanoğluna bahsedilen beynimizi kullanmaya başlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzlaşma Kültürü, Adil Bölüşüm, Karakter Eğitimi, Demokratik Vatandaşlık

Abstract

Why is physical and mental differences seen as a sign of wealth in some countries while totally contempt and punished in others? Why is chaos and turmoil more common in these similar geographies? If life is entirely shaped by genetic inheritance and social environment, would chaos and turmoil be the inevitable fate of people who live in these geographies? Or is it possible to wriggle out of the vicious cycle of hope of democracy in a culture that does not have any sense of compromise, and hope of compromise in an undemocratic country?

It is not over despite the pessimism created by these questions. Because we have talk about being a society who has always been able to solve all of the physical and psychological barriers continuously developing its mental structure. There is always some evidence of democracy and compromise even within the most asocial people living on earth. Consequently, this is good enough to get started. What needs to be done is to stop asking for all and start using our brains donated.

Keywords: The Culture of Compromise, Fair Distribution, Charecter Education, Democratic Citizenship

* Türkiye Büyük Millet Meclisi, Müşavir, ismailciloglu@yahoo.com

GİRİŞ

Uzlaşma olgusunun öne çıkması ve bilimsel araştırmalara konu olmasının iki önemli sebebi bulunmaktadır. Bunların ilki uzlaşma kültürünün siyasi, ekonomik ve sosyal yapının oluşmasına sağladığı katkıdır. Toplumsal yaşam için yapılması gereken işlerin paylaşımının ve elde edilen hasılatın dağıtımının nasıl yapılacağı ve kimin ne kadar pay alacağı belirlenmesi için toplumsal uzlaşmaya gereksinim bulunmaktadır. Dolayısıyla uzlaşma kültürünün yerleşmiş olduğu topluluklarda yaşamın temelini oluşturan sorumluluk ve hakların paylaşımında barışçıl ve uzlaşmacı yaklaşımlar öne çıkarken diğerlerinde toplumsal sorunlar genellikle şiddet, kargaşa ve kaos yaratmaktadır. Uzlaşmanın önemini artıran bir diğer gelişme ise, dünyada mevcut kaynakların sınırsız olmadığı anlaşılmasıdır. Nüfus artışı ve tüketim çılgınlığının devamı halinde dünya yaşamının ne kadar süreceği artık hesaplanabilmektedir. Dolayısıyla kaynakların verimli kullanımı ve doğa korumayı amaçlayan geniş katılımlı bir uzlaşma insan yaşamının devamı açısından kaçınılmazdır.

Uzlaşma kültürünü rakamsal bir değerle ölçme şansı olmadığından, şiddet, kargaşa ve kaosun yaşandığı alanların uzlaşma kültürünün olmadığı bölgeler olarak değerlendirmesi genel kabul görmüş bir uygulama ise de, her sorunun şiddetle çözüldüğü bir topluluk olmadığı gibi tüm problemleri barışçıl ve uzlaşmacı yaklaşımlarla çözen bir ülke de yoktur. Bu noktada ülke ya da topluluklar, kimisi siyaha kimisi de beyaza yakın grinin tonları şeklindedir.

Matematiksel olarak bakıldığında uzlaşma, tarafların razı olabilecekleri en düşük miktarlar üzerinden gerçekleşir. Dolayısıyla iyi bir uzlaştırıcı tarafların limitlerini doğru tahmin eder ve ona göre paylaşımı yapar. Bu noktada uzlaşma ile ilgili çalışmalarda da konu edilen somut bir örnek yararlı olabilecektir. Geçmiş dönemde, farklı etnik kökene sahip dört kişinin eline bir miktar para geçer. Aç olan bu kişilerin hepsi bu para ile üzüm almayı ister ama farklı dil konuştuklarından anlaşamazlar. Bu sırada sorunu anlayan bilge bir kişi devreye girer ve pazardan üzüm alıp onlara verir. Esasen uzlaşma tanımında yer aldığı gibi, bir sorun, birden çok taraf ve sorunu çözen tarafsız bir üçüncü kişi olmasına rağmen bu bir uzlaşma örneği değildir. Zira uzlaşma, ortak para ile alınan üzümün nasıl paylaşıldığı ile ilgilidir. Hikâyeden

devam edersek satın alınan üzümün dörde bölündüğü yani adil bölüşüm yapıldığı düşünülebilir. Oysa her uzlaşma adil bölüşüm şeklinde olmayabilir. Hatta uygulamada adil bölüşümü içeren uzlaşma örneği neredeyse yok gibidir. Alınan üzüm miktarı 4 kg ise, dört kişiden en iri olanı alınan üzümün yarısını yani iki kg'ını, ondan daha güçsüz olanı 1 kg'ını zayıf ve çelimsiz olan iki kişi de 500'er gramını alacak şekilde bir uzlaşma sağlamıştır. Tarafları bu şekilde bir bölüşüme razı eden şey ise matematik ve mantıktır. Güçlü olan kişi kavga ederek üzümün tamamına sahip olabileceğini bilmekte olmasına rağmen kavgada yaralanma ya da diğer kişilerin birleşerek kendisine karşı koyma ihtimali olduğundan yarısına razı olmuştur. Üzümün en az payı alan zayıf ve çelimsiz iki kişi ise, kavga ederlerse hiç üzüm alamayacaklarını düşündüklerinden yarım kg'a razı olmuşlardır. Taraflar hiç üzüm alamama riskine karşılık alabilecekleri minimum miktara razı olmuşlardır. Yani mantık yürütmüşlerdir. Sistemin temelinde bireysellik (kişisel anlamda kar maksimizasyonu) ve mantık yer almaktadır. Örnekte yer alan birbirlerinden farklı güce sahip kişilerin uzlaşabilme meziyetine sahip olmaları fırsat ve maliyetleri ölçebilme ve mantık yürütebilme kabiliyetine bağlıdır.

Çözumsuzlüğün mantıksızlık olduğu aşikâr olmakla birlikte, uzlaşma kültürü tek başına bununla açıklanamaz. Kısaca davranış tutarlılığı olarak ifade edilebilecek olan karakter, kişisel ve sosyal sorunların çözümünde etkili olan faktörlerden birisidir. Karakter, genetik ve çevresel koşulların etkileşimiyle oluşmakla birlikte, tam olarak ne oranda etkilediği noktasında bir yüzde verebilmek çok zordur. Çünkü bir kişinin karakteri üzerinde genetiğin mi yoksa çevrenin mi daha etkili olduğu hangi karakterden bahsedildiğine bağlı olarak değişir (Biltek, 2007:17, www.biltek.tubitak.gov.tr, Erişim 2015). Dolayısıyla insanların sorunları çözme yeterliliğinde, demokratik bilincin yerleştirilmesi ve analitik düşünme yeteneği kazandırma önemli olmakla birlikte genetik de önemlidir. Çünkü eğitim her insanda aynı etkiyi göstermez. Bu genel değerlendirme sonrası şu soru öne çıkmaktadır. Savaş, terör, kargaşa ve kaos neden dünyanın belli bölgelerinde yoğunlaşmaktadır?

1. Hukuki ve İdari Altyapı

Demokrasi işleyen yasal ve idari yapısı ile zayıfı güçlüye karşı koruyan en önemli unsurdur. Bu şekilde yapılanmış topluluklarda yasal ve

idari düzenlemeler uzlaşmaya konu anlaşmazlıklarda talepleri sınırlar ve tarafları birbirine yaklaştırır. Örneğin, işveren işsizliğin yoğun olduğu bir dönemde bile asgari ücretin altında bir rakam öneremez. Demokrasinin ve yasal ve idari standartların olmadığı ülkelerde ise, güçlü olan herhangi bir engelleyici mekanizma olmadığından sınırsız bir özgürlüğe sahiptir ve eğer yeterince güçlü ise ortada olanların hepsini talep edebilir. Bu tür topluluklarda tarafların talepleri arasında uçurum vardır. Dolayısıyla uzlaşmak da yakınlaşmak da zordur. Tarafların talepleri arasındaki farkın açılması ya da herkesin ortada olanın hepsini istemesine sebep olan unsurlar nelerdir?

1.1. Demokrasi ve Aidiyet

Hukuki düzenlemelerin toplumun tüm bireyelerine eşit hak ve yükümlülükler tanınması esastır. Ülke anayasalarının neredeyse tamamında, 1982 Anayasasının 10.maddesi “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” hükmü benzeri maddeler yer almaktadır. Bununla birlikte bazı ülkelerde gerek anayasa ve yasa düzeyinde gerekse idari karar ve eylemlerde bu hükme aykırılıklara rastlanmaktadır. Kişileri dini ayın ve törenlere katılmaya zorlama, din eğitiminin zorunlu olması, kamu hizmeti sunumunda ayrımcılık, idari karar ve eylemlerin hâkim din, ırk ya da zihniyeti gözetmesi gibi hususlar toplumsal uzlaşma anlamında olumsuzluktur. Bu yaklaşım Türkiye özelinde ele alındığında iki önemli eksiklik öne çıkmaktadır. Bunlardan biri, din eğitiminin zorunlu olmasıdır. Zira kişilerin din eğitimi alma hakları olduğu gibi almama hakları da olmalıdır. Bunun yanında dini eğitim alma özgürlüğünün sadece yaygın din ve mezhep ile sınırlanması da bir diğer çelişkidir. Din eğitimi alma hakkı Anayasal bir hak olarak görülüyor ise, 10. madde hükmü gereği diğer dinlere mensup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çocuklarına da dini eğitimlerini vermek devletin görevleri arasında olmalıdır. Sadece belli bir dine ya da mezhebe mensup din adamlarının maaşlarının devlet tarafından ödenmesi gibi yasa ve idari düzenlemelerde mevcut olan bu tür kayırmacı uygulamalar temelde hâkim kesimin diğerlerini yok sayması ya da görmezden gelmesi anlamı taşır. Kişilerin ekonomik ve sosyal yaşamını etkilemeyen detay hususlar olduğu düşünülse de bu tür düzenlemeler azınlıkta olan kesimin aidiyet duygusunu kaybetmesine sebep

olur. Dışlanma, kişilerin pazarlık masasında olmaması yani uzlaşmada taraf dahi olamama anlamı taşır. Ülkede bu hissiyata sahip kişilerin varlığı toplumsal uzlaşma önünde en büyük engellerden biridir. Oysa farklı dine mensup belli sayıda çocuğun eğitim gördüğü okullarda seçmeli olmak kaydıyla kendi dinlerinde eğitim verilmesi ya da resmi statüde faaliyet gösteren farklı dinlere ait ibadethanelerde hizmet veren sayıları en fazla birkaç yüz ile sınırlı din adamını kamuda istihdam etmek bu ülkeye bir şey kaybettirmez. Aksine kişilerin bu ülkeye bağlılığını artırır ve dinin devletin kontrolünde doğru öğrenilmesini sağlar. Laikliğin hakim olduğu ülkelerde din eğitiminin devlet tarafından verilmesi ya da din adamlarının devlet memuru olmasının amacı yaygın dinin gelişmesi ve yaygınlaşması değildir. Dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan çatışmalarda dini unsurların da önemli bir payı vardır. Dolayısıyla dinin sosyal yaşamda çok önemli olduğu topluluklarda dinin doğru öğrenilmesini sağlamak sosyal istikrarın korunması açısından önemlidir.

1.2. Adalet Anlayışı

Hukuk metinlerinin demokrasi ve insan hakları temelinde dizayn edilmesi tek başına yeterli değildir. Hukukun işleyişi de önemlidir. Hukukun işleyişinin zamana, kişiye ve mekâna göre değişiklik göstermesi de sorunları uzlaşma ile çözüme anlayışının önünde bir engeldir. Örneğin, görevi kötüye kullanma, hükümeti devirme ve rejimi yıkma gibi suçlamalarla mahkûmiyet kararı çıkan bir davanın hukuki düzenlemelerde ve delillerde bir değişiklik olmamasına rağmen belli bir süre sonra düşmesi ve suçlamaların tümünün kaldırılması hukuk tekniği açısından kabul edilebilir değildir. Yargılamanın nihayetinde doğru bir noktaya gelmesi ve hukuka uygun bir kararla neticelenmesi önemli olmakla birlikte burada en büyük risk yargı kararlarının manipüle edilebiliyor olmasıdır. Hukukun objektiflikten uzaklaşması ve bireylerin adalete olan güvenlerinin sarsılması uzlaşma zeminini ortadan kaldırır. Zira hukuk zayıfın en büyük güvencesidir.

1.3. İdari Standartlar

İdari karar ve eylemlerin hukuka uygunluğu yanında uygulamada standardizasyon ve eşit muamele de önemlidir. Kamu hizmeti sunumunda kayırmacılık, tarafgirlik, çıkar karşılığı hizmet verme ve

uygulamalarda bir standardın olmaması gibi olumsuzlukların öne çıkması ya da kamuoyunda böyle bir algının mevcudiyeti uzlaşma zeminini ortadan kaldırır.

Net bir İstatistik veri olmamakla birlikte yasama hizmeti veren Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) gelen ziyaretçilerin neredeyse hiçbiri meclis gündeminde olan yasa tasarı ya da teklifi üzerinde görüş bildirme amaçlı gelmemektedir. TBMM'yi ziyaret gerekçeleri vatandaşların kamu algısını açıklama anlamında çok önemlidir. Bu çerçevede, idari taleplerin ancak baskı oluşturarak sağlanabileceğine olan yaygın inanç, kişileri idare üzerinde etkili olduğunu düşündükleri milletvekillerine yönelmektedir.

Fiili duruma bakıldığında, özellikle taşra milletvekillerinden kamuoyu beklentisi yasamaya katkı sağlaması değildir. En başarılı milletvekili yöresine kamu hizmeti getirilmesi, hemşerilerinin iş taleplerinin karşılanması, sağlık sorunlarının çözümü ve kamuya yönelik atama ve terfi konularında idare üzerinde yeterince baskı oluşturabilen kişidir. Bu yaklaşıma göre bir milletvekili yöresi ile ilgili ekonomik ve sosyal konularda merkezi otoriteye baskı oluşturabilecek en yetkili ve güçlü kişidir ve en önemli görevi de budur (Çiloğlu, 2013: 14). Hangi bölgelere kamu hizmeti sunulacağı, kimin terfi alacağı ya da kamuda çalışacağı objektif kriterlere dayalı, kişilere ya da bölgelere göre değişmeyen standart kurallar eliyle yürütülmelidir. Bu sistemin işlememesi halinde devlete olan güven sarsılır ve kamu hizmetinden yararlananlar (imtiyazlı kesim) ile diğerleri arasında mesafe açılır.

Yasal düzenlemelerin, yargı kararlarının ve idari faaliyetlerin objektif olmadığı topluluklarda uzlaşmanın zor olmasının sebeplerinden biri taraflar arasındaki güç farkıdır. Gelişmiş ülkelerde mutlak eşitlik olmasa da idari ve hukuki sistem, zayıfı korumak ve güçlüyü de sınırlamak suretiyle tarafları yakınlaştırıp uzlaşmaya zorlarken diğerlerinde böylesi bir mekanizma yoktur ya da şeklen vardır. Ülkedeki idari ve hukuki yapı sorunların uzlaşma yoluyla çözümünün altyapısını oluşturmaktadır. Altyapı eksikliği en büyük tahribatı sosyal yapı üzerinde yapar.

2. Sosyal Yapı

Günümüz toplumsal yaşamı eskiye göre inanılmaz bir şekilde artan ihtiyaçların giderilebilmesi amacıyla bireyleri uzmanlaşmaya ve belli alanlara yoğunlaşmaya zorlamaktadır. Günümüz ekonomilerinde herkes en iyi olduğu alanda çalışmakta olduğundan makro bazda verimlilik ve üretim artmıştır. Toplumsal yaşamı kolaylaştıran ve ihtiyaçların kolaylıkla karşılanabilmesini sağlayan bu gelişmenin sosyal yapıya da etkisi olmuştur.

İlkel orman yerleşimcileri barınaklarını kendileri yapar, tarım, besicilik ya da avcılık gibi yaşam için gerekli tüm faaliyetleri kendileri yürütür. Bu tür yaşamı benimseyenler mükemmel olmasa da tüm ihtiyaçlarını kendi başına giderebilecek kapasitededirler. Oysa modern topluluklarda bankada çalışan bir kişi sadece bankacılık konusuna odaklanır ve işini iyi yaparsa diğer tüm ihtiyaçlarını satın alma yoluyla giderebilir. Tüm zihinsel ve bedensel motivasyonunu işine odaklayan kişiler diğer konularda ücretli ya da ücretsiz yardım alırlar (Sinema eleştirmenlerinin tavsiyesi ile bir filme gitmek gibi). Uzmanı olmadığı konularda tamamen bağımlı ve yardıma muhtaç olduğundan bireyler, bağlı olduğu cemiyet ya da sivil toplum örgütleri kurallarına uyar yani sürü psikolojisi ile hareket eder. Bireyler belli bir süre sonra dâhil oldukları siyasi parti, sendika, spor kulübü, dernek, vakıf ya da dini tarikata bağımlı hale gelir. Sosyal olaylar karşısında araştırma ve çaba gerektiren analitik değerlendirmelerde bulunmak, muhakeme etmek ve mantık yürütmek yerine daha kolay olan Sivil Toplum Örgütünün(STÖ) kararına uymayı tercih eder. Bu tür STÖ'lerde üyelerin verdiği vekâlet, hak ve çıkarları koruma yanında düşünsel yetileri de kapsar. Alınan kararların tümü doğrudur, aksine düşünenler kötü niyetlidir. Ne tür bir karar alınırsa alınsın dâhil olunan gruba bağlılık erdemdir. Grup kararına uymayan üye derhal dışlanır sistem dışına itilir. Bu şekilde temsili demokrasilerin en önemli unsurlarından biri olan sivil toplum kuruluşları kolaylıkla toplumun manipüle edilmesinde kullanılabilir. Uygun zeminin olduğu ülkelerde belli bir süre sonra, meslek örgütünün ya da dini tarikatın siyasi faaliyetlerde bulunması gibi faaliyet konusu dışına çıkması ya da çıkar sağlama aracı haline dönüşmesi mümkündür.

Demokrasinin hakim olduğu ülkelerde, üyelerinin çıkarlarını koruma amacıyla karar alıcıyı baskı altına alıp yönlendiren ve tüm toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin masaya gelmesini sağlayan STÖ'ler ve Cemiyetlerin az gelişmiş ülkelerde uzlaşma ve karar alma sürecini tıkamasının en önemli sebebi güvensizliktir. Gelişmiş ülkelerde bireyler idari, hukuki ve ekonomik yönden güvence altında olduğunu bilir. Dolayısıyla STÖ ve Cemiyetle bağı zayıftır. Alınan kararlara kendi görüşüne uygun değilse destek vermez. İktidar değişse bile yaşam standartları değişmeyeceğinden kendileriyle doğrudan ilgili bir husus yoksa oy bile kullanmayabilir. Siyasi Partiler kendilerine koşulsuz bağlı bir tabana sahip olmadıklarından, gelişmelere göre politikalarını ve idari yapılarını sürekli yenilerler. Ekonomik ve sosyal tüm gelişmelerin içinde olmak ve tüm jenerasyonları yakalamak partilerin temel hedefleridir.

Diğer ülkelerde ise, devlete ve karar alıcıya güvensizlik vardır. Bireylerin bağlı oldukları örgütler onların yegâne koruyucusudur. Kişilerin sivil toplum örgütü ya da cemiyetlere bağlı olma mecburiyeti hissetmeleri bu örgütleri durağan hale getirmiştir. Her halükarda kendilerine bağlı üyelere sahip olduklarından izlenilen yol ve yöntemlerin, politikaların ve idari yapının değişmesine gerek yoktur. Durağanlık, gelişmelere uzak kalma ve kaçırılan jenerasyonlar sadece siyasi parti ya da sivil toplum kuruluşunun sosyal amacından uzaklaşmasına sebep olmaz. İdari kadronun olağanüstü bir durum olmadığı sürece görevde kaldığı ve hemen hemen hiç değişmediği partilerde genç jenerasyonlar motivasyonlarını ve demokrasiye olan inançlarını da kaybeder.

3. Genetik ve Çevre

Evrimsel psikolojiye göre insan beyni bilgisayar donanımı, zihni ise yazılımdır. İnsan zihni, birlikte son derece uyumlu çalışan iç içe geçmiş pek çok modülden oluşur. Eş bulma, konuşma, görme, arkadaş seçme, hobi ya da korku gibi modüller insanlara atalarından gelen genlerle aktarılır. Bir çocuk doğduğunda zaten bir dil öğrenme programına sahiptir. Çocuğun konuşabilmesi için geçen zaman, kelimelerin depolanması ve konuşmayı sağlayan kulak, dil ve akciğer gibi organların koordineli çalışmasını sağlamaya dönüktür. Bu teori, bireysel çıkarlarına uygun hareket etmeye programlanmış bireylerin çocukları ve aile bireylerine karşılıksız yardımını da kan bağı olan kişilere farklı yaklaşmayı sağlayan modüllerin varlığına dayandırmaktadır (Çetinkaya:

insandogasi.blogspot.com.tr,2010/5, erişim 2015). Buna karşılık insan beyninin bir öğrenme ve problem çözme merkezi olduğunu ileri süren Neo-liberal genetik temsilcileri bu cihazla çalışan insanın davranışlarını ve aldığı kararları tümüyle genetik mirasa indirgemenin yanlış olduğu görüşündedir (Gezgin, 2015). Susan McKinnon kan bağı olan bireylere yapılan karşılıksız yardımın genetik olduğu savını, çocukları doğduktan sonra başka ailelere verme geleneğine sahip toplulukların varlığını ispat eden Antropolojik çalışmaları örnek göstererek çürütmüştür. (Gezgin,2015) Bilimsel teoriler sınırlı örneklerden elde edilmiş matematiksel verilere göre yargıya ulaştığından tek başlarına maddi gerçekliği ya da bütünü açıklamakta yetersizdir. Evrimsel psikoloji ile ilgili eleştirilerin ana odağı tüm davranışları kişilerin genetik yazılımlarına dayandırmak suretiyle insanın edilgen yapılmasıdır. Zira insanların davranışlarının oluşmasında sahip olunan genetik miras tek etken değildir. Çünkü insan beyni diğer canlılara göre kıyaslanamayacak oranda bir öğrenme kapasitesine ve fırsat ve maliyetleri ölçebilme ve muhakeme etme yeteneğine sahiptir.

Evrimsel psikoloji yaklaşımına göre, sahip olunan zihinsel modüller de çevresel etkenlerin yarattığı ortama göre değişim geçirmektedir. Bu noktada en önemli soru zihinsel modüllerin adaptasyon kabiliyetinin insanlık yararına kullanılıp kullanılmayacağıdır. Teorik olarak, uygun bir çevresel ortam (kamu düzeni, ekonomik ve sosyal yaşam, eğitim) yaratılması ve bu ortamın nesiller boyu devam ettirilmesi halinde uzlaşma kültürü ve çevre koruma genine doğuştan sahip bir nesil yaratılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

4. Eğitim

Eğitim de karakteri ve insan davranışlarını etkileyen çevresel faktörlerden biri olarak görülebilir. Eğitim konusuna iki ayrı yönden bakmak daha doğru olacaktır. Eğitimde birinci hedef, mantık yürütme, muhakeme etme ve olayları ya da sorunları mümkün olduğu kadar ölçülebilir hale getirip kıyaslamayı mümkün kılacak teknik beceriyi bireylere yüklemektir. Eğitimin ikinci hedefi de uzlaşma kültürü ve sosyal yaşam için gerekli etik değerlere sahip bireyler mezun etmek olmalıdır (karakter eğitimi).

4.1. Teknik Eğitim

İnsanlar alabilecekleri maksimum miktarı talep ederek pazarlık masasına oturur, razı olabilecekleri en düşük miktar üzerinde uzlaşırlar. Bu kural ticari faaliyetlerde de sosyal paylaşımlarda da geçerlidir. Çalışmanın başında da ifade edildiği gibi adil paylaşım ancak tarafların eşit güçte olmaları halinde mümkün olabilecektir. Toplumdaki tüm bireylerin eşit güçte olması teorik bir olgu olduğundan uzlaşmada güce bağlı olarak alınan paylar değişir.

İşveren istihdam ettiği her işçiden beş birim katma değer elde ediyor olsun. Ülkede işsizlik var ise, işveren rakamı 0'a yakın belirleyecektir. Eğer işçinin emeğini anlamlı kılan en düşük değer 1 birim ise, işveren rakamını yukarı yönlü revize edecek, emek sahibi de işsiz kalmamak için 1 birime razı olacaktır. İşsizliğin olmadığı durumda, ise emek görece kıymetlidir. Dolayısıyla işçi 5'e yakın bir rakam talep edecektir. İşveren 4 birimden sonraki ücretin emek istihdamını anlamsız kıldığını düşünüyor ise, anlaşma 4 birimde gerçekleşecektir. İşsizliğin olmadığı piyasada emek fiyatının dört birim olması işverenin sosyal sorumluluk sahibi ve hakkaniyetli bir kişi olmasından kaynaklanmaktadır. Üzerinde uzlaşılan rakam işçi ve işverenin yaptığı fayda-maliyet analizi ile bulunmuştur. Yani uzlaşma tümüyle matematik ile ilgilidir. Dolayısıyla herkesin ekonomik ve sosyal gelişmeleri kendi kişisel çıkarına uygun olup olmadığı konusunda muhakeme edecek teknik donanımına ve bilince sahip olması gerekmektedir. İnsanları tek başlarına karar alacak şekilde donanımlı kılmak ise sadece fen bilimleri, matematik ve mantık ile ilgili teorik eğitim ile sağlanamaz. Kişilerin bu bilgiyi içselleştirmesi yani kullanabilmesi de önemlidir. İntegral ile ilgili matematiksel formülleri bilmek ya da kalıp soruları çözebilmek önemli değildir. İntegral bilgisi ancak bir metrekare genişliğindeki levhadan maksimum hacimli bir kap elde edebiliyorsak anlamlıdır. Aynı şekilde çocuklara doğa sevgisi aşılama dönük hiçbir teorik ders ağaç dikmek kadar etkili olamaz. Uygulamaya dönük eğitim ülkemiz eğitim sistemimizin önemli eksiklerinden biridir. Bu manada tüm eğitim konuları ile ilgili olarak teorik eğitimden daha uzun süre alacak şekilde uygulama eğitimleri yapılmalıdır. Zira teorik bilgi eğer somuta dönüşmez ise anlamsızlaşır ve bir süre sonra da kaybolur.

4.2. Karakter Eğitimi

Sözlük anlamı ile karakter, bir kişi ya da topluluğun olaylar karşısındaki değişmeyen tutum ve davranışları yani tutarlılığı şeklinde açıklanmaktadır. Karakter o topluluk ya da kişinin ayırt edici özelliğidir (TDK,1974: 475). Bazı araştırmacılar karakteri üç ana başlıkta topluyorlar: zekâsal yetenekler, kişilik ve sosyal tutumlar. Zekâsal yetenekler konusunda genetiğin etkisi tartışılmaz iken kişilik ve sosyal tutumlar konusunda da genetiğin etkileri pek çok çalışma ile destekleniyor. Karakter sahip olunan gen yanında çevresel koşulların da etkisiyle şekillenir. Çevresel faktörler içinde insan hayatını en fazla etkileyen ise eğitimidir. Eğitim insanların uzlaşma ve toplumsal yaşam için gerekli analitik düşünme, mantık yürütme ya da kişisel çıkarları maksimize edecek hesap tekniklerinin öğretilmesini sağlayabileceği gibi toplumsal yaşama uygun karakterde birey yetiştirmeye de odaklanabilir.

Bu amaçla geliştirilen demokratik vatandaşlık eğitimine dönük programlar, kendi hayatını yönetebilen, sorgulayan, eleştirel düşünebilen, kendine güvenen, empati kurabilen, kendisine ve başkalarına saygı duyan, farklılıklara karşı hoşgörülü olan, bilinçli, bilgili bireyler yetiştirme hedefinin yanı sıra; topluma herhangi bir tez ve doktrin empoze etmeden, bireylerin de içinde yaşadıkları topluma ve insanlığa karşı sorumluluk bilincine sahip vatandaşlar olarak yetiştirilmelerini de amaçlar (Özpolat ve Sungur, 2015).

Bu türden eğitimin en önemli avantajı uzlaşma kültürünün toplumsal yaşamda yer edinmesi ve kişilerin bunu içselleştirilmesidir. Hukuki düzenlemelerin demokratik yapıyı esas alması tek başına yeterli değildir. Mevzuatı uygulamakla görevli kamu personelinin ve vatandaşların demokratik bilince sahip olmaması halinde sistem yine sağlıklı olarak işlemeyecektir. Bu konuya en iyi örnek; AB Müktesebatına Uyum çerçevesinde kabul edilen insan sağlığına yönelik düzenlemelerdir. Bu düzenlemelere rağmen gümrük kapılarından geri dönenlerle aynı standartta üretilen ürünler iç piyasada sorunsuz satılabilmektedir. Bu yasal düzenlemenin felsefesi henüz toplumda yer etmediğinden, ilgili mevzuat ürünü üreten firma ve uygulayıcı idare açısından etrafından dolaşılması gereken AB'ne üyeliğin maliyetlerinden biri olarak algılanmaktadır.

Tüm gelişmiş ülkeler kendi sosyal yapılarına ve karakterlerine uygun karakter eğitimi programları yürütmektedir. Her yaş grubuna göre farklı programların ele alındığı müfredat ile temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme hedeflenmektedir (Acat ve Aslan, 2015). Ülkemizde bu yönde eğitim ile ilgili iki önemli eksiklik bulunmaktadır. Bunlardan ilki karakter eğitime yönelik planlı bir eğitim faaliyetinin olmamasıdır. Bazı derslere yedirilmiş şekilde verilmekte olan eğitimin; her yaş grubuna göre farklı programların uygulandığı ve belli bir plana göre yapılandırılmış daha kapsamlı bir sisteme dönüşmesi gerekmektedir. Eğitim sisteminin bir diğer olumsuz yönü ise, derslerin önemi ve ağırlığıdır. Türkiye’de ilkokuldan üniversite aşamasına kadar tüm eğitim sistemi yarışma üzerine inşa edilmiştir. Yarışmaya konu olan dersler ise, Matematik, Türkçe, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgilerdir. Dolayısıyla yarışmada ağırlığı olmadığından bunun dışında kalan derslerin herhangi bir değeri yoktur. Bu eğitim sisteminden iyi bir sanatçı ya da sporcunun yetişebilmesi mümkün değildir. Aynı zamanda yarışmaya konu derslerde çok başarılı ama anti-sosyal kişilikte bireylerin bu sistemden geçerek toplumsal yaşama katılması da mümkündür.

SONUÇ

Nüfus artışı yanında teknolojik gelişmelere paralel gelişen sınırsız tüketim arzusu artık dünya yaşamını tehdit etmektedir. Dünyada mevcut doğal kaynakların tüketim hızının ve çevre kirliliğinin bu şekilde devamı halinde dünya yaşamının ne kadar süreceği artık hesaplanabilmektedir. Bu kapsamda hem toplumsal refahın ve huzurun sağlanabilmesi hem de yakın gelecekte yüzleşmek durumunda olduğumuz artan nüfus karşısında doğal kaynakların yetersizliği ve çevre problemleri insanlara uzlaşma dışında bir seçenek bırakmamaktadır. Dolayısıyla adapte olabilme ve çözüm üretme kabiliyeti ile bugüne kadar karşılaştığı tüm sorunları çözebilmiş ve hayatta kalmış insanın en büyük sınavı bu olacaktır. Zira artık herkesin tüm ihtiyaçlarının karşılanabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle öncelikle her şeyi istemekten vazgeçmek gerekmektedir. Her şeyi istemekten vazgeçmek temelde; diğerlerini varsaymak, alçakgönüllülük, eleştiriye açık olmak ve karşı tarafa güven anlamındadır. Bunun yanında sorunları analitik yönden

değerlendirme ve çözüm üretme anlamında kişiye bahşedilen beyin kullanılırsa uzlaşma anlamında önemli bir mesafe alınmış olacaktır.

Henüz yeterli süre olmasına rağmen, ekonomik ve sosyal eşitsizliğin artmaya devam etmesi, belli bölgelerde sürekli olarak devam eden savaş ve kaos ile ülkelerarası kutuplaşma sorunların çözülebilmesi anlamında karamsarlığa sebep olmaktadır. İnsanların ya da ülkelerin pek çoğu hala kısa dönemli bireysel kazanç peşinde olsa da unutulmaması gereken aynı gemide yolculuk ediyor olmasıdır. Dolayısıyla birinci sınıf kamarada olmak insanları koruyamayacaktır.

KAYNAKÇA

- ACAT, M. Bahaddin ve Mecit ASLAN (2015), Eğitim Bilimleri Kongresi *Karakter Eğitimi ve Dünya Uygulamaları Bildirisi*, uebk.org/ebk_bildirileri.pdf, Erişim 28.10.2015
- BAYDAROĞLU K, *Tarihi Olayların Oluşumunda İklimin Etkisi*, www.ecademia.edu.tr, (Erişim 11.10.2015)
- BERİKER N, *Çatışmadan Uzlaşmaya; Kavramlar, Süreçler ve Uygulamalar* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- ÇİLOĞLU İsmail, (2013), Farklılıkların Uzlaşma Alanı: Anayasa, Rapor, TBMM Anayasa Komisyonu Çalışmaları 2013,
- DYLAN Evans, Oscar Zarate, Evrimsel Psikoloji, Uyarlayan Hakan Çetinkaya, www.homes.ieu.edu.tr.hcetinkaya/intorduction (Erişim 23.10.2015)
- ÇETİNKAYA Hakan, İnsan Doğası ve Evrim, İnsandogası.blogspot.com.tr, 2010/05 (erişim 2015)
- GEZGİN İsmail (2015), *Davranışlarımızı Genlerimiz mi Belirler?* edebiyathaber.net, (Erişim 21.10.2015)
- ÖZMEN E. (2007), *Genetiğin İnsan Karakterine Etkisi*, TÜBİTAK www.psikoist.net, Erişim 2015
- ÖZPOLAT Vahap ve Sungur Meryem Ş. *Toplumda Uzlaşma Kültürü İçin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, www.pegem.net/akademi (Erişim 26.10.2015)